

Aki visszahozta Európába a magyar erdészetet

Száz éve született dr. Szőnyi László

Dr. Szőnyi László életútja egy értelmiségié, aki sorsa kitűzött célját a 20. század küzdelmes világában valósította meg, bár ezért elismerést csak idős korára arathatott. Életét és munkásságát részletesen ismerteti Zambó Péter OEE-elnök méltató gyászbeszéde (Zambó 2019); ezen a helyen csak tudományos tevékenységéből emelünk ki szemlényeket.

1954-ben kezdte meg két évtizedes kutató munkáját az ERTI-ben. Osztály- majd főosztályvezetői érdeklődése szerteágazó volt az erdőművelés területén, de végül elsősorban a fenyők nemesítése került figyelmé középpontjába.

A politikai körülmények diktálta elszigeteltségben a világra nyitás elkötelezett híve volt. Tevékenységére külföldön is felfigyeltek, ebben kiemelkedő nyelvtudásának is komoly szerepe volt. A magyar erdészeti kutatást visszahozta az erdészeti kutató intézmények nemzetközi hálózatába, a IUFRO-ba.

A IUFRO-ban, de a FAO-ban, KGST-ben is, tekintélye révén fontos funkciókat látott el. Ennek köszönhető, hogy IUFRO valaha legnagyobb vállalkozásába, a Nemzetközi Lucfenyő Leltározó Származási Kísérletének húsz helyszíne közé Magyarország bekerülhetett, Kelet-Kanada és Nyugat-Európa mellett. Az egységesen 1100 (!) luc származással létesült kísérlet hazai 11 hektáros egysége 1968-ban, a Mátrában jött létre, és életműve fontos részévé vált (Ujvári-Jármay et al. 2016).

Szakmai bemutatón 1970-ben

Szőnyi László, a Nemesítési Osztály akkori vezetője, 1962 májusában kísérőkkel a Kámonai Arborétumban. A fotón néhai Bánó István (jobb szélén) és Retkes József (bal szélén) ERTI munkatársak az erdeifenyő virágok ellenőrzött beporzását mutatják be (ERTI archívum)

Ma természetesen könnyű pálcát törni a kísérlet felett, azonban világosan látni kell, hogy az idő tájt már nyilvánvalóvá vált: az egyik legköltségesebb importtétel, a fenyő faanyag Szovjetunióból történő behozatala középtávon várhatóan kimerül. Helyesen ismerte fel Szőnyi László, hogy a már akkor is kockázatos ökológiai feltételek mellett a fenyők, de általában minden fafaj biztonságos termesztése csak az alkalmazkodóképesség javításával érhető el – a luc kísérlet ennek tisztázását szolgálta.

Az elmúlt évtizedekben a fenyő fajok a melegedő klíma és a rovargradációk miatt jelentős károsodást szenvedtek, ami az elért eredmények gyakorlati bevezetését visszavetette. A környezeti változások dacára a származáskutatás számos felismerése nemcsak nemzetközileg, hanem hazai körülmények között is nagy fontosságú, és a klímastressztolerancia megítélése szempontjából más, kevésbé kutatott fafajokra is érvényesíthető.

Ezért az utóbbi évtizedek során ismét jelentős figyelem fordult a származási kísérletek felé. Eredményeik ugyanis bebizonyították, hogy alkalmasak a várható klímaváltozás erdőkre gyakorolt hatásának konkrét előrejelzésére, a lucfenyő kísérlet tehát egyáltalán nem volt hiábavaló.

1973-ban Szőnyi László méltatlan, politikai okokra visszavezethető áthelyezése az Erdőrendezési Szolgálathoz az általa vezetett nemesítő munkát félbeszakította, ami a kutatók közösségében pótolhatatlan űrt hagyott hátra. Tudományos életpályája ezzel megszakadt (Mátyás – Ujváriné 2016).

Szakmai tevékenységét azonban évtizedekig sikeresen folytatta, a tudományos ismeretterjesztés területén, az Országos Erdészeti Egyesületben. Külföldre szervezett tanulmányúttjai legendások voltak, ahol mély humanista

műveltségével és nyelvtudásával is megismerkedhettek a résztvevők.

Munkatársait, beosztottait hihetetlenül motiválta nemcsak példamutatása, hanem a feladatok megoldásában megvalósított közös gondolkodás és döntés módszere: legendásak voltak a döntéseket megelőző, általa „brainstorming”-nak (ötletrohamnak) nevezett viták, gondolatcserék. Ez tette lehetővé, hogy tervei, gondolatai megvalósítását továbbvihették munkatársai.

Szakmaszeretete mellett fontos feladatának tekintette a „háttérország” biztosítását: feleségével együtt példaértékű otthont teremtettek gyermekeik számára. Az összetartás, a szerető-elfogadó-támogató magatartás ma is jellemző a népes Szőnyi családra.

A családfő önfegyelme, folyamatos önképzése példaként szolgált. Felnőtt gyermekei és unokái képességeiknek, érdeklődési körüknek megfelelően választottak felelősségteljes hivatást, úgymint: orvos, állatorvos, mérnök, informatikus, jogász, idegenvezető stb. Tehetségük, szorgalmuk eredményeként mindnyájan jól képzett, sikeres, elismert szakemberekké váltak, és az otthon tapasztalt szellemben nevelik a kis dédunokákat.

Mind családi körben, mind a közös kutatómunka során Szőnyi László gyakran idézte Nelson admirális – trafalgari csata előtti – napi parancsát: „*England expects that every man will do his duty*”, azaz *Anglia elvárja, hogy mindenki teljesítse kötelességét*. Mihez tartás végett ezt az angol mondatot illene mindnyájunknak megérteni, megszívelni.

Kevesen tudták, hogy Szőnyi László mélyen vallásos, hívő ember volt, tagja volt a Budapest - Pasaréti Református Gyülekezetnek. Jellemző volt rá a nagyfokú empátia, átértette mások gondját-baját és szerető jóindulattal segítette megtalálni a megoldást.

Megtiszteltetésnek vettük, hogy az évek során nemcsak munkakapcsolat, de önzetlen, szoros barátság alakult ki közöttünk és a családtagok között is. Atyai jóindulattal és mély bölcsességgel elmondott szavai nagy hatással voltak nemcsak ránk, de gyermekeinkre, unokáinkra is.

Szőnyi László 1973-ban, előadás közben

Utolsó terepi bejárásán a mátrai IUFRO fenyvesben, 2017-ben, Máttyás Csabával

Idős korában napjait aktívan, szerető családjában, békében és megnyugvással töltötte. Utolsó nagy kirándulásként, gyermekei, unokái jóvoltából, még megtekintette – kívánságára velünk együtt – legkedvesebb kísérletét, a nemzetközi lucost a Mátrában (*Ujváriné, 2017*).

*

A hazai erdészek közössége alapos indokkal tekintette Szőnyi Lászlót az erdészet nagykövetének. Kimagasló munkáját az OEE nemcsak Bedő Albert-émmel ismerte el (1983), hanem az OEE tiszteletbeli tagjává is választotta 1996-ban. 2018-ban bekövetkezett halálával az 1943-as erdőmérnök évfolyam utolsó élő végzettje, és az OEE legtovább szolgált tagja távozott el az Örökkévalóságba.

Máttyás Csaba – Ujváriné Jármai Éva

Fotók: ERTI (Archívum), dr. Csóka Görgy

Felhasznált irodalom

- Máttyás Cs. és Ujváriné Jármai É. 2016: Az „évszázad kísérlete”: egy csonkán maradt tudományos életpálya tanúsága. Erdészeti Lapok CLI: 12. (december) 423–425.
- Ujvári-Jármai, É. – L. Nagy – Cs. Máttyás 2016: The IUFRO 1964/68 Inventory Provenance Trial of Norway Spruce in Nyírfes, Hungary – results and conclusions of five decades. Acta Silvatica & Lignaria Hungarica, 12, különszám, 178 p.
- Ujváriné Jármai É. 2017: Ősi lucosok százai között jártunk a Mátrában. Erdészeti Lapok CLII: 6 (június) 194–196.
- Zambó P. 2019: Szőnyi László (1921–2018). Erdészeti Lapok CLIV: 2. (február) 66–67. ✱